

UNIVERSITETET I OSLO

DET HUMANISTISKE FAKULTET

Riksantikvaren

Pb 8196 Dep
0034 Oslo

Dato: 25.03.2009

Deres ref.: Plansaker 237,240,243 Tysvær kom. _Ro

Vår ref.: 06/13771

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Seksjon for arkeologi
Postboks 1008 Blindern
0315 Oslo

Besøksadresse: Blindernveien 11

Telefon: 22 84 19 00

D. Skre dir.: 22 84 19 11

D. Skre mob.: 93 02 97 16

Telefaks: 22 84 19 01

E-post: dagfinn.skre@iakh.uio.no

Nettadresse: www.iakh.uio.no

Vedrørende vår søknad om tillatelse til inngrep i fredede kulturminner på Avaldsnes gnr/bnr 86/1 og 86/55, Karmøy kommune, Rogaland

Det vises til Riksantikvarens brev datert 18.03.09, og til tidligere kontakt og korrespondanse i denne saken.

Prosjektets organisering ved UiO

Kongsgårdprosjektet Avaldsnes er et forskerinitiert prosjekt med professor Dagfinn Skre ved IAKH som initiator og prosjektleder. Forprosjekt Avaldsnes er gjennomført ved IAKH.

På bakgrunn av tidligere erfaringer med den administrative og faglige utfordringen ved å gjennomføre et stort utgravnings- og forskningsprosjekt, tok Dagfinn Skre ved IAKH og seksjonsleder Frode Iversen ved KHM i september 2008 opp samtaler om å legge Kongsgårdprosjektet Avaldsnes til KHM. Fra prosjektlederens synspunkt var begrunnelsen for dette todelt, for det første at dersom prosjektet gjennomføres ved KHM, vil det kunne støtte seg på en administrasjon som i størrelse, kompetanse og erfaring er spesialisert på de administrative oppgavene knyttet til gjennomføringen av et stort utgravnings- og forskningsprosjekt. For det andre høster slike prosjekter stor faglig gevinst av å bli gjennomført ved en enhet som har et stort og aktivt forskningsmiljø som arbeider med utgravninger og forskningstemaer som er relevante for prosjektet. KHM har landets største utgravningsvirksomhet og arkeologiske fagmiljø, og museet har flere fremragende forskere innen jernalder, vikingtid og middelalder. Vikingtid er dessuten et nylig vedtatt satsingsområde for museet, og prosjektet vil dermed komme inn i et ekspanderende fagmiljø med store muligheter for forskningssamarbeid og deltakelse i relevante delprosjekter.

Gjennom høstmånedene 2008 kom prosjektlederen, IAKH og KHM til en felles forståelse om at Forprosjekt Avaldsnes skal fullføres ved IAKH, og at Kongsgårdprosjektet Avaldsnes kan gjennomføres ved KHM. Det foreligger en avtale mellom KHM og IAKH der KHM frikjøper prosjektlederen for å gjennomføre prosjektet ved KHM. Denne avtalen vil bli undertegnet når dispensasjon fra RA eventuelt foreligger og samarbeidsrelasjonen med AM er avklart.

Både prosjektlederen, IAKH og KHM så et behov for å forsikre seg om at det ikke knyttet seg formelle, kontraktmessige, lovmessige eller administrative problemer til en slik flytting av prosjektet. Dette sprang ut av et behov for ryddighet omkring prosjektet internt ved UiO, men også for å skape en sikkerhet for eksterne kontraktpartnere og myndigheter for at

prosjektet er trygt forankret i UiOs organisasjon. I forståelse med IAKH, HF og KHM tok derfor prosjektlederen kontakt med UiOs øverste ledelse.

Rektor Ellingsrud og assisterende universitetsdirektør Karlsen så det behovet prosjektlederen presenterte, og de sendte sakens dokumenter, så som kontrakt og intensjonsavtale med Karmøy kommune, prosjektplan og dispensasjonssøknad, til Forskningsadministrativ avdeling for vurdering. Denne vurderingen forelå ultimo november 2008. Med noen kommentarer som ble tatt til følge, gikk avdelingen god for dokumentene, og for at en eventuell flytting av prosjektet til KHM er innenfor UiOs reglement og praksis. Avdelingen anbefalte videre at kontrakt og intensjonsavtale med Karmøy kommune, slik UiOs administrasjonsreglement tilsier, ble undertegnet av leder for den administrative enhet der prosjektlederen er ansatt, dvs. IAKH.

Som en tilkjennegivelse overfor eksterne kontraktpartnere og myndigheter av at prosjektets organisering så vel som dispensasjonssøknaden er administrativt forankret på høyeste nivå ved UiO, ble søknaden om dispensasjon undertegnet av direktør for Forskningsadministrativ avdeling.

Det må understrekes at selv om en flytting av Kongsgårdprosjektet til KHM av flere grunner er ønskelig, vil det være fullt forsvarlig, både administrativt og faglig, å gjennomføre Kongsgårdprosjektet ved IAKH. I så fall vil det bli gjennomført tiltak som sikrer forsvarligheten. Vår søknad om dispensasjon er derfor ikke avhengig av at denne flyttingen finner sted.

KHMs rolle og ansvar i prosjektet

KHM vil ha samme rolle og ansvar i gjennomføringen av Kongsgårdprosjektet som IAKH og HF vil ha dersom prosjektet blir gjennomført ved IAKH. Faglig ansvar og styring med prosjektet ligger hos prosjektlederen, mens enheten, enten det er IAKH/HF eller KHM, danner de administrative og faglige rammeverk som prosjektet gjennomføres innenfor, i henhold til UiOs administrasjonsreglement (<http://www.uio.no/admhb/reglhb/orgadm/index.xml>).

Mens en faglig forsvarlig planlegging og gjennomføring av forvaltningsinitierte utgravninger krever bred og høy kompetanse på regionens arkeologi, må kravet til store forskningsprosjekter som Kongsgårdprosjektet være at prosjektledelsen har spisskompetanse på det aktuelle forskningsmessige problemfeltet og dokumentert erfaring i å gjennomføre slike prosjekter. Dette gjelder både for prosjektets utgravningsdel og den mangefasettete oppgaven med å gjennomføre forskningsplaner og publisering. Ved de fleste universitetsmuseene foreligger det forskningsstrategiske planer hvor avgrensede temaer er valgt som prioriterte satsingsområder. Målsetningen med de prioriterte satsingene ved KHM er å utvikle sterke forskningsmiljøer omkring sentrale temaer, og museet har prioritert vikingtid. Hvilke temaer som er valgt som særskilte satsingsområder vil variere fra museum til museum.

Det er lang praksis for at forskere ved landets arkeologiske institutter og museer i forskningsøyemed gjennomfører utgravninger utenfor forvaltningsdistriktet til eget universitetsmuseum. Dette har vanligvis skjedd innenfor rammene av et institusjonelt samarbeid mellom institutt og/eller museer. Dette er for eksempel tilfelle ved samarbeidsprosjektet mellom Bergens Museum ved Svein Inderlid og KHM ved Jostein Bergstøl i prosjektet "Reinsdyr og reinsdyrfangst på Hardangervidda i jernalder og middelalder".

Når en slik løsning ikke har kunnet gjennomføres i Kongsgårdprosjektet, skyldes det, slik AM peker på i sin uttalelse til dispensasjonssøknaden (s. 3), at AMs faglige satsingsområder ikke inkluderer de temaer og problemstillinger som er aktuelle for Kongsgårdprosjektet. Som utdypet nedenfor har dessuten AM, fordi de ville få prosjektets dispensasjonssøknad til uttalelse, ønsket å ha en uavhengig stilling i planleggingen av Kongsgårdprosjektet Avaldsnes, og kun forpliktet seg til et begrenset samarbeid inntil Riksantikvaren har fattet vedtak i dispensasjonssaken.

Ved KHM er prosjektet tenkt innplassert ved Arkeologisk seksjon, der kjernen i institusjonens relevante forskningsmessige kompetanse er lokalisert. KHM's satsing på vikingtid er også forankret i denne seksjonen. Det er lagt konkrete planer for den faglige integreringen av Kongsgårdprosjektet i denne satsingen.

Denne fremstillingen av KHM's rolle og ansvar i prosjektet er klarert med KHM's ledelse, og kan eventuelt bekreftes og utdypes ved en henvendelse fra RA til museet.

Samarbeid mellom Forprosjekt/Kongsgårdprosjektet Avaldsnes og AM

RA ber i sitt brev til oss om en redegjørelse for samarbeid mellom prosjektet og AM. Bakgrunnen er det som fremstår som manglende samsvar mellom opplysninger gitt i vår søknad om dispensasjon og i AMs uttalelse til denne søknad. Vi finner det nødvendig å redegjøre relativt detaljert for prosjektets kontakt med AM (tidligere AmS).

I prosjektbeskrivelsen for Forprosjekt Avaldsnes (vedlegg 1 til vår dispensasjonssøknad) er forprosjektets forhistorie beskrevet (s. 1–5). Der beskrives bakgrunnen for den beslutning AmS fattet primo januar 2007 om å trekke seg fra videre deltakelse i planleggingen av et forsknings- og utgravningsprosjekt på Avaldsnes. I sin uttalelse til dispensasjonssøknaden datert 24.02.09. (s. 3) utdyper AM dette ved å peke på at prosjektets problemstillinger og tematikk ikke ligger innenfor de prioriteringer som finnes i AMs eller UiS' forsknings- og strategiplaner.

Under arbeidet med planene for Forprosjekt Avaldsnes, tok prosjektlederen ny kontakt med AmS for å sikre en positiv tilretteleggelse fra AmS' side i gjennomføringen av forprosjektet. I et møte mellom prosjektlederen og museumsdirektør Jacobsen den 28.3.07 ble det enighet om dette. AmS ville legge til rette for at forprosjektets personale skulle få arbeide i museets arkiver og eventuelt magasiner. AmS ville også være med på å gi innspill i forprosjektets planlegging av rutiner omkring funnbehandling, konservering, dokumentasjon, etc. Etter at forprosjektet startet den 15.10.07 var det behov for å gjøre mer spesifikke avtaler om disse forholdene, og dette ble gjort på et møte mellom Mari Arentz Østmo og Skre fra prosjektet og Jacobsen fra AmS den 5.11.07.

Østmo utførte arbeidet i AmS' arkiver i periodene 26–30.11.07, 10–13.12.07 og 4–7.2.08, og AmS stilte til disposisjon arbeidsplass med skanner, samt diverse assistanse, og forholdene ble også ellers lagt godt til rette på alle vis.

Rutiner for dokumentasjon, konservering og katalogisering, samt muligheten for kjøp av naturvitenskapelige tjenester ble diskutert i møte mellom Østmo og Skre fra prosjektet og Jacobsen, Ravn, Bakke og Høgestøl fra AmS den 27.3.08. På bakgrunn av dette møtet ble disse punktene beskrevet i prosjektplanen for Kongsgårdprosjektet.

I forbindelse med møtet den 27.3.08 ble det avtalt at AmS skulle oppnevne en representant i forprosjektets råd. En invitasjon om slik oppnevning ble sendt fra IAKH den 2.4.08 (kopi til

RA), og i brev av 17.04.08 (kopi til RA) oppnevnte AmS forskningssjef Mads Ravn som sin representant i prosjektrådet.

Da vi på sensommeren 2008 hadde første utkast til prosjektplanen ferdig, ble den sendt til AmS, og den 11.9.08 ble det holdt et møte med Østmo og Skre fra IAKH og Jacobsen, Nærøy, Ravn og Hemdorff fra AmS. På møtet orienterte Skre og Østmo om status i forprosjektet, og inviterte til innspill til utkastet.

Prosjektlederen har også undersøkt mulighetene for å avtale mer konkrete samarbeidsrutiner med AmS omkring funn, katalogisering, dokumentasjon og prøver etc. for Kongsgårdprosjektet. Vi har dessuten invitert AmS til å bli en aktiv deltaker i Kongsgårdprosjektet. AmS har ikke ønsket å gå inn i slike samarbeidsformer i forprosjektfasen fordi de skal være høringsinstans for prosjektets dispensasjonssøknad. Det medfører derfor riktighet når AM skriver i sin uttalelse til Riksantikvaren (24.2.09, AM ref. 05/62-71) at det pr. i dag ikke foreligger noen skriftlig avtale om samarbeid mellom AM og Kongsgårdprosjektet Avaldsnes. Dette er etter AMs ønske. Dette er grunnen til at rutiner omkring dokumentasjon, funn og prøver er beskrevet relativt generelt i vår dispensasjonssøknad (s. 8–9), og det er henvist til at rutiner vil bli avtalt når søknaden eventuelt er innvilget av RA og samarbeidsplikten trer i kraft.

Etter at det i september 2008 ble tatt opp diskusjoner mellom KHM og IAKH om å legge Kongsgårdprosjektet til KHM, tok KHM initiativ for å invitere AmS til et mer omfattende samarbeid i Kongsgårdprosjektet enn det som følger direkte av Lov om kulturminner med forskrifter. Dette ble drøftet i et møte mellom Jacobsen fra AmS og Mikkelsen og Kallhovd fra KHM den 14.11.08. Jacobsen fremholdt da det samme som fremgår av AmS' brev til Karmøy kommune fra primo januar 2007, at prosjektets tema ikke inngår i AmS' satsingsområder, og at AmS derfor ikke fant å ville gå inn i et mer omfattende samarbeid om prosjektet.

Når RA eventuelt har innvilget dispensasjon, vil AM bli invitert til å oppnevne en representant til Kongsgårdprosjektets råd. Ansatte ved AM vil dessuten bli invitert til å bli medlem av prosjektets referansegruppe. Prosjektet vil videre umiddelbart ta kontakt med AM for å inngå nærmere avtaler om rutiner for behandling av funn, dokumentasjon og prøver. På bakgrunn av de meget gode erfaringer vi har fra Ravns deltakelse i forprosjektets råd, fra Hemdorffs deltakelse i forprosjektets referansegruppe, samt fra Østmos arbeidsperioder på AmS i 2007 og 2008, har vi all grunn til å tro at samarbeidet med AM på alle disse områdene vil fungere positivt og profesjonelt.

Omfanget av Kongsgårdprosjektets utgravninger

Av RAs brev forstår vi at man mener at de utgravningene Kongsgårdprosjektet planlegger på Avaldsnes har et stort omfang, og at man finner det ønskelig å redusere omfaget. Vi forstår denne vurderingen, og som det vil fremgå nedenfor, vil vi imøtekomme den så langt vi finner det mulig uten at det forpurrer muligheten til å få svar på prosjektets faglige problemstillinger.

Nødvendigheten av avdekking av det sentrale boplassområdet

Som det fremgår av prosjektplanen (s. 4), vil et hovedmål med boplassundersøkelsene være å identifisere bygningers funksjoner, størrelse og antall. Identifikasjon av bygninger og bygningsmiljøer, samt av deres kronologiske forekomst, vil være vesentlige momenter for å

avdekke hvilken plass gårdens besittere har hatt i det sosiale hierarkiet, og hvilken rolle gården har spilt i deres maktutøvelse.

Det er en velkjent erfaring fra utgravninger av mangefasede boplasser med bevarte kulturlag at man må avdekke store, sammenhengende flater for å klarlegge bygningenes utforming, antall og kronologi. Vi kan nevne at ved utgravningene på den aristokratiske gården Tissø på Sjælland ble det avdekket ca 85 mål. Hele det sentrale boplassområdet på ca 25 mål ble avdekket, og den øvrige avdekkingen foregikk i de omkringliggende verkstedområdene, dels som sammenhengende områder, dels som sjakting. Det sentrale bosetningsområdet har fire faser som strekker seg over ca 400 år. På kongsgården Lejre på Sjælland, som har omtrent samme kompleksitet og varighet, er det avdekket ca 50 mål av et boplassområde på ca 100 mål, og nye utgravninger finner jevnlig sted.

I det sentrale bosetningsområdet på Avaldsnes (parkeringsplassen, samt Pakterhagen syd til driftsbygningen), der bosetningen strekker seg over mer enn 1500 år, er det ved prøvegravningene konstatert kompleks stratigrafi og stedvis forekomst av kulturlag. Utredning av hustomter og bygningsmiljøer i dette området vil kreve avdekking av det meste av arealet. Det er mulig at det når avdekkingen kommer i gang vil vise seg at graden av kompleksitet i deler av området er mindre, og vi vil da kun avdekke så mye som vi finner nødvendig for å utrede hustomter og bygningsmiljøer.

Muligheten for å redusere avdekking ved bruk av geofysiske metoder

Som RA påpeker i sitt brev, er det en forpliktelse for forskningsprosjekter som Kongsgårdprosjektet å ta i bruk og videreutvikle nye metoder. Vi har tatt flere initiativer i en slik retning. Som nevnt i prosjektplanen (s. 10) samarbeider Kongsgårdprosjektet med Det sørvestnorske satellittprosjektet ledet av Frans-Arne Stylegar. Dette er et teknologi- og metodeutviklingsprosjekt som tar i bruk hyperspektrale satellittbilder for registrering av fornminner. Da vår dispensasjonssøknad ble sendt inn, mente vi at denne metoden egnet seg best for identifisering av nausttufter. Den synes nå også å være egnet til å fange opp mulige spor fra hustomter i dyrket mark, og vi vil bruke metoden aktivt med dette formålet. Prosjektet har allerede oppnådd interessante resultater flere steder, bl.a. på Karmøy. Fra Avaldsnes forelå det helt nylig et bilde som viser klare indikasjoner på et forhistorisk hus innenfor den sydvestlige delen av bosetningsområdet. Bildet vil bidra til å gjøre vår sjakting i dette området mer fokusert og begrenset. Stylegars prosjekt vil i nær fremtid foreta ytterligere undersøkelser i området, og Kongsgårdprosjektet vil få nyttiggjøre seg disse opplysningene. Vi mener at omfanget av sjakting og avdekkingen dermed kan reduseres noe – se nedenfor.

Som RA er kjent med, har prosjektet også investert i en Lidarskanning av Avaldsneset og øyene utenfor for å få et detaljert topografisk datasett for undersøkelsesområdet. Lidarskanningen har gitt en detaljert oppmåling og kartfesting av Flagghaugen, men har foreløpig ikke medført til identifisering av ukjente nausttufter eller andre konstruksjonsspor. Vi håper imidlertid at terrengdataene i kombinasjon med satellittfoto kan bidra til dette, og vi arbeider videre med denne problematikken. I dyrket mark er det dessverre lite å hente fra dette datasettet.

Som RA bemerker, er det gjennomført geofysiske registreringer på Avaldsnes i forbindelse med Karmøy kommunes Avaldsnesprosjekt. I 2004 ble det gjennomført målinger med 3D-radar på Kongshaug, Kuhaugen, på en del av kirkegården, på tilførselsveien til parkeringsplassen samt flere steder på parkeringsplassen og i Pakterhagen. I 2005 ble det gjennomført undersøkelser flere steder på parkeringsplassen og i Pakterhagen med Ground

Penetrating Radar (GPR), samt med Slingram, som registrerer elektromagnetisk susceptibilitet og konduktivitet. Disse målingene lå til grunn for plasseringen av søkesjakter ved undersøkelsene i 2006.

Prosjektet har digitalisert og samkjørt den informasjonen som har fremkommet fra disse geofysiske undersøkelsene og fra de prøvesjaktene som er gravd i de samme områdene. Undersøkelsenes vellykkethet har variert. 3D-radarundersøkelsen i 2004 påviste kun større og massive kulturminner som steinleggingen på Kongshaug, en mulig steinsamling i Kuhaugen og mulige deler av lønngangen på parkeringsplassen. Det ble i svært liten grad fanget opp andre anomalier som kunne stamme fra mindre bosetningsspor som stolpehull og ildsteder, til tross for at flere slike ble funnet i nettopp disse områdene ved prøvesjakter i 2005 og 2006. Undersøkelsene fra 2005 viste en noe større grad av samsvar mellom påviste anomalier i målingene og utbredelsen av bosetningsspor i sjakter fra de samme områdene. Likevel var det flere tilfeller der prospekteringen enten ikke fanget opp strukturer som senere ble påvist ved sjakting, og tilsvarende var det flere tilfeller der prospekteringen viste anomalier som ikke kunne observeres i prøvesjaktene. På grunnlag av de geofysiske målingene alene var det heller ikke mulig å skille mellom forhistoriske bosetningsspor og moderne anlegg.

Erfaringene med bruk av geofysiske metoder på Avaldsnes harmonerer godt med de erfaringer som er gjort andre steder de senere årene. De viser at geofysiske metoders egnethet varierer fra svært god til helt ubrukelig, avhengig av den lokale geologien. Det var den homogene undergrunnen som var hovedårsaken til de svært gode resultatene fra Borre i 2008, og det var den heterogene og steinrike undergrunnen som var årsaken til at ingen av de tallrike gravene på Gulli lot seg lokalisere ved den magnetometer- og georadarundersøkelsen som ble foretatt der i 2003. Vi er ikke kjent med teknologiske fremskritt som endrer dette hovedbildet.

De geofysiske målingene har dermed ikke gitt et pålitelig bilde av hva som faktisk befinner seg under markoverflaten på Avaldsnes. Denne vurderingen vil i alle fall ha gyldighet for det sentrale tunområdet der kompleksiteten er stor og antallet moderne inngrep er høyt. Den heterogene og til dels stenrike undergrunnen med stedvis svært kort veg ned til fjell er en hovedårsak til dette. Det er derfor vår vurdering at ytterligere geofysiske undersøkelser i det sentrale tunområdet ikke vil kunne bidra til å redusere omfanget av avdekkingen der.

Etter å ha mottatt RAs brev, har vi imidlertid foretatt en revurdering av muligheten for å i større grad å benytte geofysiske metoder i de mer perifere deler av bosetningsområdet vest og sydvest for Pakterhagen, samt i undersøkelsene av restene etter Flagghaug. I disse områdene er heller ikke slike metoder prøvet ut til nå. Her vil vi prøve ut geofysiske metoder som et supplement til sjakting.

Prosjektet vil derfor i forkant av utgravningene gjennomføre en geofysisk prospektering med samme formål som sjaktingen, nemlig å avgrense områder med bosetningsspor i vest og sydvest, samt å avdekke mulige anlegg i restene av Flagghaug. Ytterligere anvendelse av satellittfotografering kan bidra i samme retning. Vi antar at sjaktingen i disse områdene dermed kan begrenses til å verifisere eller falsifisere det bildet prospekteringen gir. Ved en slik fremgangsmåte antar vi at det totale avdekkede arealet i de nevnte boplassområdene og i restene av Flagghaug kan begrenses noe.

I etterkant av utsendelsen av søknaden primo desember 2008, har prosjektet etablert et forskningssamarbeid med Dr. Natascha Mehler ved Universität Wien. Dr. Mehler arbeider

for tiden med et forskningsprosjekt om hanseatiske handelsplasser i nordatlantiske områder. I slutten av april vil hun og de to spesialistene på henholdsvis laserscanning og georadar, Michael Doneus og Wolfgang Neubauer fra Vienna Institute for Archaeological Science, besøke Avaldsnes for å utføre georadarundersøkelser, laserscanning og flyfotografering i havneområdet. Endre Elvestad ved Stavanger museum vil også delta i samarbeidet. Vi undersøker nå muligheten for at de utvider den geofysiske delen av undersøkelsen til å inkludere restene av Flagghaug og bosetningsområdene i vest og sydvest. Vi kartlegger også andre mulige leverandører av geofysiske undersøkelser.

Vi har i prosjektplanen og søknaden lagt opp til å avdekke 2/3 av boplassarealet på 33 mål, d.v.s. 22 mål. Etter en justering av undersøkelsesmetoden der geofysisk prospektering i kombinasjon med satellittopptak benyttes til å avgrense områder med aktivitetsspor, antar vi at behovet for avdekking kan reduseres til 1/2 av boplassområdet, d.v.s. 16,5 mål. Når det gjelder undersøkelsen av Flagghaug, vil en prospektering bidra til å velge ut mindre flater for undersøkelse med hensyn på underliggende strukturer og konstruksjonsdetaljer fra haugen. Vi mener at dette vil redusere omfanget av undersøkelsen Flagghaug fra inntil 2/3 av haugsålen til inntil 1/3 av haugsålen. For Kuhaugens vedkommende er det allerede foretatt målinger med georadar, og vi regner ikke med at ytterligere geofysiske undersøkelser vi bidra med noe nytt der.

Utgravning og bevaring

RA ber om en mer konkret redegjørelse for hvordan prosjektet etter avdekking av områder med stor strukturtetthet og komplekse forhold vil foreta utvelgelse av strukturer til henholdsvis bevaring og undersøkelse.

Prosjektet legger opp til en strategi som muliggjør så sikker identifisering av så mange hustomter som mulig gjennom så begrensede inngrep som mulig. Dette vil skje ved at strukturer i det avdekkede området, samt strukturenes fyllmasse og form, først dokumenteres ved hjelp av fotografier, beskrivelser og innmålinger. De innsamlede data vil bli analysert i prosjektets GIS, som muliggjør umiddelbar tilgang til og samkjøring av alle disse datatypene.

Etter hvert som hustomter identifiseres på denne måten, vil et representativt utvalg av strukturer bli utvalgt til utgravning. For strukturer i hus (stolpehull, ildsted, veggroft, kulturlag), vil utvelgelsen bli styrt av behovet for å klargjøre husets konstruktive hovedtrekk, samt å kartlegge funksjonsforskjeller innenfor og mellom hus gjennom gjenstandsfunn og naturvitenskapelig prøvetaking.

I situasjoner der ulike tolkninger av strukturene synes mulige, vil en undersøkelse av den enkelte hustomt etter den nevnte strategien først finne sted etter at et mindre antall strukturer er undersøkt med sikte på å verifisere og falsifisere disse tolkningene, slik at man – om mulig – sitter igjen med én.

Hvor stor andel av identifiserte strukturer det kan bli aktuelt å undersøke, vil avhenge av det enkelte hus' størrelse, samt av den andel av dets opprinnelige mengde stolpehull, ildsteder, veggrofter og veggkonstruksjoner som er bevart. Vurderinger av utgravingsomfanget under hensyntaken til disse faktorene må skje i hvert enkelt tilfelle. Vi antar at det for de fleste hustomter vil være tilstrekkelig å undersøke rundt halvparten av strukturene for å klarlegge konstruktive elementer. Dette vil likeledes gi et tilstrekkelig statistisk grunnlag for analyser av spredning av makrofossiler, gjenstandsfunn og andre funksjonsindikatorer i husene.

En slik strategi for utvelgelse av strukturer for utgravning ble praktisert ved RAAs undersøkelser på Gene i Ångermanland. Også der var formålet å bevare deler av hustomtene for etterprøvende undersøkelser i fremtiden. Fra den utgravningen foreligger det detaljerte oppmålinger av husene, underbygget gjennom snitt, funn og prøver fra rundt halvparten av de enkelte hustomters strukturer. Også på Avaldsnes vil en slik strategi sikre mulighetene for senere undersøkelser, og det vil forhindre en for stor reduksjonen av kulturminnene. Men som nevnt må det vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle om utgravning av halvparten av strukturene i et hus er tilstrekkelig, og i enkelte tilfeller kan en undersøkelse av mer enn halvparten av strukturene være uomgjengelig.

Når det gjelder de konkrete planene for sikring av gjenliggende strukturer i avdekkede områder, har Kongsgårdprosjektet en egen budsjettpost for kjøp av konsulenttjenester fra en leverandør med kompetanse til å vurdere ulike tiltak. Forprosjektet har vært i kontakt med NIKU som for tiden arbeider med miljøovervåkningsprosjekter for kartlegging av bevaringen av kulturlag og vurdering av tiltak for bedring av bevaringsforholdene. Men vi har ikke tatt stilling til hvilken leverandør vi vil engasjere for dette formålet.

Aktuelle tiltak vil være påføring av et tykkere matjordslag for å sikre bedre beskyttelse fra fysiske inngrep, vann og oksygen. Et alternativ tiltak kan være påføring av leire for å legge et beskyttende og dels hermetiserende lokk over kulturlag og strukturer. Hvilke av disse eller eventuelle andre tiltak som vil være best for kulturminnene på Avaldsnes kan først vurderes når en utgravning er i gang og det foreligger mer informasjon om kulturminner og undergrunn. Sannsynligvis vil ulike tiltak være egnet for ulike deler av undersøkelsesområdet.

Behov for referansemateriale

Kongsgårdprosjektet Avaldsnes har ingen planer om å foreta utgravninger på de sammenlignbare lokalitetene i Norge som nevnes i dispensasjonssøknaden eller i vedleggende til denne. Slike planer vil heller ikke bli utviklet.

Med vennlig hilsen

Dagfinn Skre
Professor dr. philos.
Prosjektleder Avaldsnes

Kopi til:

- Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger, Postboks 478, 4001 Stavanger
- Rogaland fylkeskommune Regionalutviklingsavdelingen Kulturseksjonen,
Postboks 130 Sentrum, 4001 Stavanger
- Karmøy kommune v/ordføreren, Rådhuset, 4250 Koppervik